

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ

Економічні реалії сьогодення засвідчують факт погіршення добробуту населення України шляхом зниження реальних доходів українців. Це зумовлено військовою та економічною агресією Російської Федерації, анексією Криму, виходом з українського ринку значної частини іноземних компаній та падінням економіки, що унеможливило здійснення Урядом заходів з покращення соціально-економічного становища населення.

Подолання кризових явищ у соціально-економічному житті країни обумовлює необхідність активізації теоретичних та практичних досліджень стосовно інструментів підвищення рівня доходів населення.

Одним з важливих інструментів підвищення рівня трудових доходів населення є мінімальна заробітна плата. Відповідно до статті третьої Закону України «Про оплату праці» мінімальна заробітна плата - це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт). Також у статті третій Закону України «Про оплату праці» визначено, що мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників [1].

Однак, станом на червень 2015 р. встановлена мінімальна ЗП не відіграє ролі соціального стандарту оплати праці, оскільки є низькою та не купівельноспроможною, створює занижену вартість і ціну робочої сили. Вона також не виконує функції простого відтворення робочої сили та розвитку творчих здібностей і професійних знань; не мотивує до економічної активності та підвищення професійно-кваліфікаційних навиків та продуктивності праці загалом.

Станом на червень 2015 р. в Україні мінімальна заробітна плата (1218 грн.) майже відповідає вартості прожиткового мінімуму -1176 грн. (на одну особу на місяць). Аналізуючи кроки передбачені Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [2], слід зазначити, що впродовж року відбудеться заморожування прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. Підвищення цих показників передбачено лише у грудні 2015 року до 1330 грн. та 1378 грн. відповідно, або на 13% -показник інфляції, закладений у Законі «Про Державний бюджет України на 2015 рік». Однак, базова інфляція у річному вимірі станом на лютий 2015 року становила 33,2%, що відображало вплив девальвації гривні на ціни [3]. Станом на травень 2015 року темпи інфляції суттєво сповільнились, базова інфляція у річному вимірі становила 46,5%, що обумовлено укріпленням гривні та здешевленням багатьох товарів [4]. Проте, за прогнозами Національного банку України та окремими експертними оцінками, інфляція до кінця 2015 року значно перевищуватиме 13%, що закладено у Держбюджет 2015 року. Отже добробут українців, а саме рівень трудових доходів –знижуватиметься.

В країнах з розвинутою ринковою економікою прожитковий мінімум є лише критерієм для визначення соціальної допомоги, а не основою для системи розподільчих відносин у сфері оплати праці та встановлюється у вигляді фіксованого відсотка від середньомісячної заробітної плати для працездатних осіб [5, с.85-86]. Слід зазначити, що у Європі мінімальна заробітна плата передбачає суспільно необхідні витрати на утримання, забезпечення й освіти членів сім'ї, в Україні ж наразі не забезпечується навіть мінімальні життєві потреби. Так, за стандартами Європейської соціальної хартії мінімальна заробітна плата у країні повинна становити 2-2,5 прожиткових мінімуми [6].

Про недоцільність прив'язування мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму свідчать економічно обґрунтовані факти. Так, станом на II квартал 2015 р., прожитковий

мінімум не дає можливості задовольнити необхідні для працездатної людини фізіологічні потреби, а саме: необхідну кількість та асортимент продуктів харчування (наприклад, з огляду на важкість праці), непродовольчих товарів, а також витрати на освіту дітей, медичні послуги, відпочинок тощо. Не адаптованими до реальних умов сьогодення є закладені у прожитковому мінімумі і витрати на надання комунальних послуг, які постійно зростають та значно різняться залежно від пори року (наприклад, оплата за опалення, світло). Таким чином значна частка працюючого населення, при повній зайнятості, за отриману заробітну плату не в змозі забезпечити собі та своїй родині необхідний та збалансований раціон харчування, нормальні умови проживання та відпочинку. Слід відзначити, що для забезпечення реального відтворення робочої сили мінімальна заробітна плата повинна встановлюватись з урахуванням реальних потреб працівників, тобто повинна бути «прив'язана» не до прожиткового рівня, а до вартості робочої сили, яка повинна визначатись на основі європейських стандартів оцінювання.

Під час встановлення вартості українського споживчого кошика не враховуються міжрегіональні диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів, ціни на основні товари та послуги. Відповідно чим вищим є індекс цін у певному регіоні, тим вищим має бути значення мінімального споживчого кошика, а отже і мінімальної заробітної плати. Тобто вартість споживчого кошика повинна коригуватися на різницю рівня споживчих цін у регіонах до загальноукраїнських [7, с.177]. З огляду на це в Україні варто встановлювати регіональний розмір мінімальної заробітної плати, оскільки споживчі ціни на товари та послуги у кожному регіоні суттєво відрізняються.

Також для підвищення реальних трудових доходів населення розмір мінімальної заробітної плати повинен встановлюватися на основі економічно обґрунтованих розрахунків, а не виходячи з можливостей бюджету, тобто за залишковим принципом. Основою підвищення оплати праці повинні бути економічні можливості суспільства, підвищення ефективності виробництва, зростання продуктивності праці, що забезпечить підґрунтя для підвищення ВВП на душу населення, в тому числі збільшення і частки оплати праці.

У сучасних умовах складних випробувань для України найбільший вплив на критичну ситуацію у соціально-економічній сфері матиме дієздатність української влади. Водночас, здійснюючи реформування соціальної сфери та вдаючись до непопулярних кроків (заморожування мінімальної заробітної плати), слід мати на увазі, що в нинішній ситуації відсутність невдоволення переважно є наслідком досить високого рівня патріотизму українських громадян. Проте, влада має бути свідома того, що по-перше, потенціал суспільного терпіння не є безмежним, по-друге, використання фактору невдоволення громадян є одним із елементів «гібридної війни», що ведеться проти України.

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР. Законодавство України. Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 № 80-VIII. Законодавство України. Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-viii>

3. Інфляційний звіт (березень 2015) Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/>

4. Оцінка інфляції за травень 2015 року. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17616859>

5. Левчунь Г. Реформування системи оплати і стимулювання праці / Г. Левчунь // Галицький економічний вісник. – 2012. – №1(34). – С.84-88.

6. Європейська соціальна хартія // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 51.

7. Синява Л.В. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи її вирішення в Україні / Л. В. Синява // Регіональна економіка. – 2009. - № 1. – С. 171-178.